

Таємнича магія Купала

Споконвік з особливим трепетом молодь чекала купальської ночі, яка припадала на день літнього сонцестояння. Особливий період у природі у цей час сповнював магнічним змістом усе навколо. Сьогодні ж давні традиції лише перегукуються з обрядами предків, несучи зовсім інший культурний зміст. Про новий зміст свята, яке називають Івана Купала, розповідають етнографи та збирачі народної творчості на Рівненщині. Читачам "ГАЗЕТИ" таємниці Купала розкрила відома в області фольклорист Раїса Цапун (на фото).

У пошуках папороті

Так склалось, що святкування язичницького Купала у день літнього сонцевороту збігається із православним святом Різдва Іоана Хрестителя. За язичницьким звичаєм наших пращурів, у ніч із 6 на 7 липня до сходу сонця жінки вирушали збирати цілющу зілля. Деякі трави збирали повністю роздягнувшись та прочитавши певні замовляння. Вважалося, що у цей період все у природі

набуває максимально корисних й чудодійних властивостей, які наступного дня вже набагато слабше. Зібраними у купальську ніч травами не тільки позбувалися хвороб, а й допомагали знищити чиюсь ворожбу. Про цілющу силу роси, яка зібрана у цей період до сходу сонця, говорить й те, що її зберігали у пляшечках за образами й лікували зір або зурочення.

У цю ж обрядову ніч відбувалися й інші дії, які слов'яни пов'язували з культом божества Купала, котрий відповідав за багатство та родючість, й Марени, що уособлювала весняну вологу.

— Віддаючи шану Купальським богам під час святкування "повороту сонця на зимовий час", кожна місцевість вирізнялась своїми обрядами, однак всюди простежувались одні й ті ж мотиви, які зводились до шлюбної тематики, — розповідає доцент кафедри музичного мистецтва Інституту мистецтв РДГУ Раїса Цапун. — Так, саме у купальську ніч наші пращури пускали на воду вінки, шукаючи собі пару. Потім омивалися голяка й ішли "м'яти" разом траву, шукаючи квітку папороті. У цю ніч вони дозволяли собі паруватися із будь-ким. Люди були спокійні буянням

Фото А.Поліщока

природі, яка у день літнього сонцестояння просто причарювала всіх. На таке природне сп'яніння й "списувались" купальські оргії. Вважалося, що дитина, зачата у цю ніч, мала особливі здібності, а її опікунами були самі купальські божества. Рахувалося, що у ту ніч свій празник святкувала й нечисть.

Казали, що саме тоді відьми доять чужих корів, а під ранок голими збирають вугілля після купальського вогнища, щоб долати собі більше сили. У день літнього сонцестояння люди особливо спостерігали за сонцем і казали, що небесне світило "грає". При спогляданні на нього воно і справді мерехтить, переливається.

Палять купальські вогні

Сьогодні ж молодь намагається піднести це свято, окультурити його й відзначити у набагато пристойніший спосіб. Зокрема на Рівненщині давні обряди відтворюють творчі колективи, які спеціально виїжджають до сіл Житомирщини та Рівненського Полісся, щоб записати давні обряди від старожилів.

За словами жителів Рівненського Полісся, купальська ніч у нашому краї розпочиналась із закликання молодіць розпочати свято. У нашій стороні особливим було вбирання берези, а кожен обряд супроводжувався відповідними піснями: "Годі-годі зозулі кувати, бо йдуть дівки березу рубати".

Дівчата для хлопців вбирали березу із гілок кропиви, а хлопці у свою чергу готували специфічно вbrane дерево для дівчат. Лише на пограниччі (північні райони Рівненщини — авт.) спаливали чучело Марену. Зокрема на березі озера Нобель не вбирали дерево, а палили вогонь. Через купальське вогнище стрибають всі, і відбувається ритуал очищення. Існувало повір'я, коли закохані дівчина і хлопець стрибають разом у парі через вогнище, взявшись за руки, то згодом, коли вони одружаться, завжди проживуть разом.

— Там же, у селі Сварицевичі, розповідали, що бачили вранці голу жінку, яка збирала вугілля, щоб, ворожачи, придати собі сили, — розповідає Раїса Цапун. — Тепер бачимо, що й у Рівному палять купальські вогні, хоча цей обряд не є нашим місцевим. Раніше у нас ламали купальське дерево й клали його гілочки на город. Не куди-небудь, а на грядки з огірками або іншими виткими рослинами (щоб хлопці увивалися за дівками), співаючи: "Хміль на тичку зивається, а Іван за донькою увивається".

Глибше наші традиції сьогодні вивчають етнографи, а фольклорні колективи намагаються їх відтворити. Так, нещодавно возили на показ до Польщі відтворений обряд святкування Купала, в якому особлива увага молоді приділялась своєрідному очищенню вогнем у купальську ніч.

Грига БУДНЯКОВА.

Саме у купальську ніч пускали на воду вінки, шукаючи собі пару

фото надане Р.Цапун